

Cséby Géza

Kultúra és turizmus

Adalékok Keszthely kulturális turizmusának történetéhez

Ma, amikor minden vendégért, látogatóért külön-külön meg kell harcolnia a turizmusból élő országok idegenforgalomban érdekelt intézményrendszereinek, vállalkozásainak, a kulturális turizmust a legfontosabb turisztikai formák közé kell sorolnunk. A szellemi és tárgyi kultúra meghatározó szerepét a művelődésben, oktatásban, a tudományos életben dolgozók hosszú évek óta próbálják valós értékeinek megfelelően elfogadtatni. Úgy tűnik, az utóbbi évek, hónapok történései alapján, hogy az ország húzóágazatának számító idegenforgalom is belátta ennek fontosságát.

Jelen írás megpróbál rövid történelmi áttekintést adni a turizmus és kiemelten a kulturális turizmus történetéről (múltjáról, jelenéről) elsősorban Magyarország, illetve a Balaton és Keszthely vonatkozásában. *

Turizmusról már az ókori népeknél is beszélhetünk. Eltekintve a háborús célú helyváltoztatásoktól, ide soroljuk, a Krisztus előtti évszázadok üzleti-kereskedelmi és vallási célú utazásait.^{1.)} De meddig beszélhetünk háborúk okozta kényszerű helyváltoztatásokról és mitől számíthatjuk az utazást turizmusnak? Erre a kérdésre Dr. Horváth Attila is rámutat nemrég megjelent könyvében^{2.)} és példaként idézi Odüsszeust, akiről nehezen lehet megállapítani az Odüsszeia és az Iliász olvasásakor mikor hadfi és mikor világutazó.

A görög-római kort követően a reneszánsz kora volt a turizmus történetének fontosabb állomása. Az európai utazások, a Grand Tour hozzájárultak a világ népeinek jobb megismeréséhez. A Grand Tour céljaként megjelölt városok később is az angol turisták kedvelt helyei lettek: Párizs, Firenze, Velence, Róma, Avignon, stb. A XVII.-XVIII. század a turizmus történetében egy másik jelenség miatt is nevezetessé vált, ugyanis ebben az időben épültek ki a gyógyfürdők és tengerparti üdülők.^{3.)}

A turizmus, mint szóhasználatnak megjelenése – az eddigi kutatások tanúsága szerint – a XIX. század elejére tehető. E század teremtette meg a charter vonatokat, az „inclusive” túrákat, a világkiállításokat, az utazási csekket és sok mást, a

---

* Köszönettel tartozom szerzőtársamnak Cs. Szigeti Erikának az anyag összeállításában nyújtott segítségéért.

turizmussal kapcsolatos dolgot. Így a XIX. és XX. század fordulójára lényegében a turizmus összes fontos feltétele rendelkezésre állt.

Magyarország turizmusának történetében a Római Birodalom Pannónia provinciájának létrejöttéig lehetne visszatekinteni. Az egykori Pannóniában a jó úthálózat tette lehetővé az utazást. A tartományi főváros Aquincum a mai Óbuda helyén épült fel. Aquincumot az anyaországgal, Itáliával összekötő legrövidebb út a Velencei-tó északi peremén húzódott a mai Székesfehérvár, Várpalota, Veszprém, Nagyvázsöny érintésével Tapolcán át Keszthelyig. Keszthely határában a fenékpusztai balatoni rév szakította meg az út vonulatát, hogy aztán Kanizsán át elérje az antik Poetoviót, a mai Ptujt. Ennek a fontos útnak a balatoni átkelőjét vigyázta a Keszthely határában, Fenékpusztán a IV. század elején épített hatalmas római erőd: Valcum.^{4.)} Persze ne legyünk túlzottan naivak: ezek az utak a polgári, kereskedelmi utazásokon túl nagyrészt a katonák mozgását voltak hivatva könnyebbé tenni.

A középkorban a kereskedők, zarándokok tették ki az utazók döntő többségét. Közvetlen környezetünk érdekességeként említhetjük meg, hogy így kerülhettek például Cirill és Metód – az orosz írásbeliség megteremtői - a Keszthely melletti Zalavárra (Kr. u. 866-867).

Igazi vendégforgalomról beszélhetünk Mátyás király reneszánsz udvarában, de ezt a virágkort követő török hódoltság nem igazán kedvezett eme tevékenységnek.

A XIX. század hazánk területén is megkönnyítette a helyváltoztatást. Megépültek a vaspályák, így a Déli-vasút is, gőzhajók szeltek a Balaton, majd nagy folyóink vizeit, szállodák épültek, kiállítások csábították a látogatókat, stb. Megindult a gyógyfürdők építése: Budapest, Herkulesfürdő, Pöstyén, stb. A század végén – hála a Reischl családnak – fejlődésnek indul a herceg Festetics családtól 50 évre bérebevett Hévízfürdő.

A Balaton, a Magyar Tenger turisztikai értékeinek felfedezése lassan történt meg. A Balatont e században csak kevesen használták fürdésre. Ez még akkor is így van, ha tudjuk: Balatonfüred híres üdülő-, találkahelye volt a korabeli nemességnek, de az arisztokráciának és később a polgárságnak is. Híresek voltak a település vendégei. Kisfaludy Sándor kezdeményezésére és tevőleges szervezésének köszönhetően itt épült meg a Füredi Magyar Játékszín, amelynek homokkő oszlopait Festetics László gróf adományozta a színház számára. Fürdre azonban nem a Balaton vize, hanem a

szénsavas gyógyforrás a „savanyúvíz” miatt utaztak el. Balatonfüred vendégforgalmáról a tó neves historikusa Dr. Zákonyi Ferenc írt vastkos balatonfüredi monográfiájában^{5.)}

Érdeemes egy pillantást vetni a korabeli magyar sajtópaletta egyik kiemelkedő orgánumára a Tudományos Gyűjteményre. Ebben többször megjelenik a Balaton, mint az útleírások, tudományos értekezések tárgya.^{6.)}

A Balaton idegenforgalmának fellendítésében a XX. század elején nagyon sokat tett Sági János. Korabeli útikönyvei azt szolgálták, hogy az olvasó megismerje a Balaton szépségeit, természeti kincseit, épített környezetét és kedvet kapjon a Balatonra való utazáshoz. A megcélzott, potenciális turista, eligazodását segítette az, hogy Sági kiadványaiban részletes információt adott arra vonatkozóan is, hol érdemes megszállni, étkezni. (A Balaton írásban és képen 1902., Keszthely, Balaton-és Hévíz-fürdő 1910., stb.) A tó idegenforgalmának igazi fellendülése azonban az I. világháborút követően indult meg erőteljesebben.

A kultúra és turizmus, a két fogalom talán a legösszetettebb társadalmi jelenség. – kezdi Dr. Horváth Attila már idézett tanulmányát.^{7.)} Át meg átszövi a turizmust az az igény, hogy „lássam, halljam, megismerjem a meglátogatott régió kultúráját”, azaz történelmét, építészetét, művészetét, esetleg irodalmát, népművészetét. A turizmus és kultúra hat egymásra, hatásmechanizmusuk, az „eredmények” elemzése fontos további következtetések levonására alkalmas. Vigyázni kell, nehogy alá, illetve fölérendeltségi viszony alakuljon ki az idegenforgalom és kultúra között. Tarthatatlan az a nézőpont, amelyik mindent az idelátogató (zömmel alacsony kulturális érdeklődéssel rendelkező) turista igényeinek szolgálatába kíván állítani. Ezen nézet következtében a valós hazai kultúrától eltérő miliő alakulhat ki, amelyik viszont még kevésbé vonzza az annyira áhított jól fizető, kultúrát is fogyasztó vendéget. Hervé Barré az UNESCO kulturális örökséggel foglalkozó szektorának főtanácsosa véleményével érthetünk egyet, aki megfogalmazta, hogy „a kulturális örökség sosem volt még ennyire veszélyeztetve a tömegturizmus, a gazdasági tevékenységek és a városiasodás által, másrészt azonban, sosem tartották ilyen fontos és hasznos dolognak az idegenforgalmat”.^{8.)} A megfelelő egyensúly megtartása esetén az idegenforgalom és a kultúra egyaránt nyertes lesz.

Mi hát a kulturális turizmus? – tehetjük fel a kérdést ismét és ismét. Próbáljuk Robert Burynak, a Mosaica nemzetközi kiállítás és konferencia ügyvezető

igazgatójának frappáns meghatározásával megközelíteni, melyet a budapesti Kultúra és Turizmus Nemzetközi Konferenciáján mondott el 1998. november 10-én: „Kulturális turizmusról beszélünk, de mit értünk ezen? Nem merek definíciót adni erre az új jelenségre, inkább körbe járnám, azt mondanám meg, hogy mi nem. A kulturális turizmus nem értékesítés, nem hajózás, nem hegymászás, nem korcsolyázás, nem tengerhez homokhoz, egyéb máshoz kötött tevékenység. A kulturális turizmus ennél több. Egy létforma, kíváncsiság mások iránt, mások hagyománya, életformája iránt. A kulturális turizmus felfedezésről szól, hogy rájövünk mi a legjobb az emberi tapasztalatokban. A kulturális turizmus kétfajta tudás megszerzésére ad lehetőséget. Egyrészt többet megtudhatunk másokról, másrészt pedig jobban megismerjük önmagunkat”.

Ha a jelenséget vizsgálni akarjuk, meg kell ismernünk felépítését. A turizmust, döntően motivációs és környezeti tényezők alapján, a következő fajtákra bonthatjuk:

- üdülőturizmus,
- kulturális turizmus,
- társadalmi turizmus,
- hivatás- gazdasági turizmus,
- politikai turizmus,
- környezetbarát, „szelíd turizmus”,
- sport turizmus.

Bennünket jelenleg a kulturális turizmus érdekel, melynek részei a következők:

- képzési célú, ismeretszerző turizmus,
- kulturális rendezvény turizmus,
- vallási, zarándokturizmus,
- városlátogató turizmus,
- körutazó turizmus.^{9.)}

A kulturális jellegű turisztikai kínálatot két nagy részre oszthatjuk: a múlt tárgyi kulturális örökségére (müemlékek, múzeumok, művészeti alkotások, stb.) és a jelen kulturális kínálatára (fesztiválok, rendezvények, hangversenyek, folklór bemutatók, stb.). A kulturális turizmus definícióját nehéz megadni, hisz az ilyen jellegű tevékenységek köre egyre tágul, lényegében az egyre sokrétűbb turisztikai vállfajok, ágazatok egyike. Dr. Horváth Attila megfogalmazása szerint: „Legegyszerűbben azt mondhatnánk, a turizmusnak azon ágazata, amelyben a turista számára a legfőbb (döntő) indítékot a kulturális motiváció (érdeklődés, szándék, kíváncság, vágy, stb.)

szolgáltatja. A legtöbb esetben nem önállóan jelenik meg, és egyéb turisztikai készítésektől kristálytiszta nem elhatárolható műfaj.”^{10.)}

Meg kell azonban azt is jegyezni, van eset, amikor a kulturális turizmus önálló piaci terméket képez, amikor a turistát kizárólagosan, a rendezvény (koncert, kiállítás, fesztivál, stb.) motiválja.

A megfelelő lépések megtételének szükségességét a Magyar Turizmus Rt. is érzékelte. Ezért hirdette meg a nagyszerű Kultúra és Turizmus Nemzetközi Konferenciát és Szakmai Vásárt Budapesten 1998. november 9 és 13-a között. A konferenciára harmadik alkalommal 2002. november 7-9 között kerül sor Budapesten.

A kulturális turizmus fontosságát húzza alá, hogy elfogadták nemzetközi chartáját. Az ICOMOS, a Műemlék és Műemléki Együttese Nemzetközi Tanácsa által megalkotott és elfogadott charta a műemléki jelentőségű helyszínek idegenforgalmának kezeléséről általános alapelvként leszögezi: „A legtágabban értelmezett természeti és kulturális örökség mindenkié. Egyetemleges értékeinek megértése, értékelése és megőrzése mindannyiunk joga és felelőssége.” Felhívja a figyelmet az erősödő globalizációra, amely fokozottabb kihívást jelent ezen a téren. A nemzetközi normák azonban lehetőséget adnak az adott helyi közösségnek, hogy megóvják kulturális sokszínűségüket. A charta céljai között szerepel azon ösztönzés és segítségnyújtás, amelyik oly módon fejleszti az idegenforgalmi szakmát, hogy egyúttal tiszteletben tartja a befogadó közösség kultúráját és örökségét. Leszögezi továbbá, hogy a „belföldi és a nemzetközi idegenforgalom továbbra is a kulturális kapcsolattartás egyik fő eszköze.”

A Kulturális Turizmus Nemzetközi Chartája 6 fő alapelvben fejt ki álláspontját. Ebben minden műemlék megfelelő bemutatásáról, megővéséről és az utánunk következő generációnak való átörökítéséről szól. Nem veszi szem elől a természeti és épített környezet egymásra gyakorolt hatását és azt sem, hogy ennek megvalósítása csakis az ott élő emberek bevonásával lehetséges.

Csupán megjegyezni kívánnánk, hogy a fenti chartán túl az ICOMOS a népi építészet megővésére is bocsátott ki chartát. De itt kell megemlíteni, hogy az Europa Nostra Pán-Európai Szövetség az Örökségért is tevékenyen közreműködik a célkitűzések megvalósításában s nem hallgathatjuk el – csupán csak példaként – az Arnheimi Nyilatkozatot (1999.) sem, amely a városi történeti parkok jövőjéről szól.

A rövid áttekintést követően idézzük fel Keszthely pár fontos adatát.

Keszthely város a Balaton, Közép-és Nyugat-Európa legnagyobb tavának északnyugati sarkán, a festői szépségű Keszthelyi-hegység lábánál épült fel egy északdéli földnyelven. A múltban a mainál nagyobb Balatonnak három természetes átkelőhelye volt: Tihany, Fenekpuszta és Balatonhídvég^{11.)}. Ez részben módosította, illetve a lehetőségeknek megfelelően alakította Keszthely környékének úthálózatát, amelyik annál inkább fontos volt, mert itt vezetett a már említett, Aquincumot Rómával összekötő út. Az egyre csappanó víztükör nem igazán módosította az úthálózatot, viszont a XIX. században annyira összeszűkült a Keszthely-környéki vízfelület, hogy a vízi járművek feladatát a legkeskenyebb ponton, Balatonhídvégnél (ezért került bele a híd szó a település nevébe), a Festetics László gróf által veretett híd vette át. Nem kitalált képet jelenít meg tehát az a magyar népdal, ahol a kedvesét féltő fiatalember így dalol: „Széles a Balaton vize, keskeny a híd rajta...” A híd mindaddig működött, ameddig a terület teljesen el nem iszaposodott, végül száraz lábbal lehetett Zalából Somogyba átjutni. A népdalon kívül a híd emlékét csupán Szt. Ilona, a híddal egyidőben készült, klasszicista szobra őrzi. (Ennek mai helye a Helikon Kastélymúzeum parkja.)

Keszthely tehát a halban gazdag Balaton partján, a vadakkal teli Keszthelyi-hegység által övezve és jó, művelésre alkalmas földek szomszédságában alakult ki az észak-déli és kelet-nyugati kereskedelmi utak találkozásánál.

Keszthely és környéke az újabb kőkortól (neolitikum) folyamatosan lakott település. A rómaiak Tiberius császár vezetésével Kr.e.13 és 8 között hódították meg a mai Dunántúl területét^{12.)} és Pannónia néven a birodalomhoz csatolták. A közigazgatásilag Keszthelyhez tartozó Fenékpusztán megépítették erődvárosukat Valcumot, de egyes kutatók szerint elképzelhető, hogy a keszthelyi Festetics kastély helyén is állt római őrtorony. Itt kell megjegyezni, hogy Keszthely nevét a latin castellum (vár, erődítmény) szóból származtatja a nyelvészet.^{13.)}

A honfoglalás népe valószínűleg a X. század utolsó harmadában népesítette be e területet^{14.)} úgy, hogy az itt talált szlávokat magába olvasztotta.

Keszthely három szórványtelepülésből alakult ki; a város északi részén, a jelenlegi kastély területén egykor volt Szent Márton templom, a mai Fő téren egykor volt Szent Lőrinc templom és a város déli részén elhelyezkedő Szent Miklós temető kápolnájának helyén valaha állt templom s a templomok környékén lévő házak

alkotta településekből. 1247-ből származik Keszthely első írásos említése. A XIV. században Keszthelyt és környékét királyi adományként Laczkfi István nádor kapta meg. Ő építtette meg Keszthelyen, 1386-ban, a Balaton-part legnagyobb gótikus templomát, a hozzá járó kolostort, majd ferenceseket hozatott a településre. Elkezdődött a kis település gazdasági fejlődése is. Itt csupán megjegyezni kívánom, hogy a ferences puritanizmussal ellentétben freskókkal borították a templom szentélyét, melyet 1974-ben fedeztek fel az 1896-ban készített freskók restaurálásának munkafázisaiban. A XIV-XV. században készült késő-gót, korareneszánsz freskók együttese annál is inkább fontos művészettörténeti „lelet”, mert ebből a korból, hazánkban ez a legnagyobb összefüggő freskófelület. 1421-ben egy oklevél oppidumként (mezővárosként) említi Keszthelyt.

A templomot a törökkorban végvárrá alakították át, majd a szatmári békekötést követően véderőműveit leromboltatták, csak a templom és kolostor vészelte át e pusztítást.^{15.)}

Keszthely történelmében meghatározó volt a Dalmáciából származó Festetics család városba való települése. A gazdag, birtokait gyorsan gyarapító család uradalmának központjául Keszthelyt választotta. Itt kezdték felépíteni kastélyukat is. Festetics Pál Mária Teréziától grófi, Tassziló Ferencz Józseftől hercegi rangot kapott. A család legkiemelkedőbb tagja minden kétséget kizáróan Festetics György gróf (1755-1819) volt. Neki köszönhetően a XVIII. és XIX. század fordulóján mintegy tíz iskola működött Keszthelyen, bővítette az apja (gr. Festetics Pál) által épített (1772) gimnáziumot, létrehozta Európa első rendszeres mezőgazdasági felsőfokú oktatási intézményét a Georgikont, zeneiskolát alapított, segítségével indult el Magyarország első könyvsorozata a Magyar Minerva, nemesi ifjaknak konviktot finanszírozott, 1817 és 1819 között öt alkalommal megszervezte a Helikoni Ünnepeket, ahol megjelentek a kor neves tudósai, politikusai és a Dunántúl jeles literátorai: Berzsenyi, Kisfaludy Sándor és felesége Szegedy Róza, Pálóczi Horváth Ádám, Kazinczy Klára, Dukai Takács Judit és mások. Külföldről, elsősorban Morvaországból iparosokat hozatott Keszthelyre. Ugyancsak jelentős volt hajóépítő tevékenysége. A fenéki hajóarzenálban megépíttette az Itáliából Keszthelyre hívott Antonio Borriveral (Bori Antallal) a kor legnagyobb sószállítóját, vitorláshajóját a Phoenixet, melyen számos vendégét is meghajózáztatta. A kastély bővítésére felkért Hofstädter Kristóf városi házakat is épített, s ezek ma talán a legszebb épületei a város Sétáló utcájának. Ez a városias kép- mind a mai napig- egyedül Keszthelyen

jellemző a Balaton-parti települések közül. Festetics Györgynek arra is volt gondolja, hogy iskolái, irodalmi törekvései számára nyomdát telepítsen a városba (Perger, szombathelyi nyomdász). Ezen kívül számos irodalmat és kultúrát pártoló tevékenységéről tudunk, amelyek azonban e dolgozat keretei közé – terjedelmi okok miatt - be nem illeszthetők.^{16.)}

Nem nehéz kitalálni, hogy Keszthely „kultur-város” jellege ekkor kezdett igazán kialakulni. Ma Keszthelyen az oktatási intézmények az alábbiak:

Alapfok –

- 4 óvoda,
- 5 önkormányzati általános iskola,
- 1 alapítványi óvoda és általános iskola,
- 1 magán óvoda, általános-és zeneiskola
- 1 önkormányzati zeneiskola.

Középfok –

- 1 gimnázium,
- 4 szakközépiskola,
- 1 alapítványi szakiskola.

Felsőfok –

- 1 egyetem (Veszprémi Egyetem Georgikon Kara)
- 1 féléfiskolai kar (Vendéglátóipari Szakközépiskola
Idegenforgalmi Szakmenedzser-képző).

A város múzeumai, galériái: Helikon Kastélymúzeum, Balatoni Múzeum, Georgikon Majormúzeum, Babamúzeum, Panoptikum, Mikus Galéria, speciális kiállítóhelyek (Marcipán Múzeum, Bormúzeumok, Magángalériák, Csiga-parlament, stb.)

A város könyvtárai: Fejér György Városi Könyvtár, Gyermekkönyvtár, iskolai könyvtárak.

Közművelődési alapintézmények: Goldmark Károly Művelődési Központ és Szabadtéri Színház, Csokonai Általános Művelődési Központ, Bethlen Gábor Kulturális Egyesület.^{17.)}

Keszthely műemléki és műemléki jelentőségű épületekben gazdag város. Nem számítva a Keszthelyhez közigazgatásilag hozzátartozó Fenékpuszta római rommezőjét, a város legrégebbi épülete a Fő téri gótikus római katolikus plébániatemplom. Gótikus alapokat találunk a Festetics kastély és egyes kutatók

szerint a barokk, un. Pethő-ház pincéjében. A barokk, későbarokk épületek, szobrok mellett elsősorban a város eklektikus házai vonják magukra a figyelmet. Keszthely belvárosát, az 1997-ben műemléki jelentőségű területté nyilvánították.

Keszthely továbbra is megpróbálja megtartani – legalább látszólagosan – kulturális szerepét annak ellenére, hogy a város „elvesztette” egyetemét, illetve integrálni kényszerült azt a veszprémi egyetemhez, a Balatoni Fejlesztési Tanács székhelyét Keszthelyről a rivális Siófokra helyezték át, a város lakossága folyamatosan csökken (1990.: 22294 fő, 1993.: 22263 fő, 2000.: 21912 fő, 2001.: 21606 fő), és így tovább. Nem változtat az alaphelyzeten az, hogy befejeződött a Fejér György Könyvtár építése és félig felépült a Nagyváthy Mezőgazdasági Szakközépiskola új épületkomplexuma, vagy az, hogy 2002 március 31-vel elkezdik az új színház és konferenciaközpont műszaki átadását, amely épület működtetésével a Goldmark Károly Művelődési Központ és Szabadtéri Színházat bízta meg a város képviselőtestülete. A meglévő gondok a város szegényes költségvetésére vezethetők vissza. De nem elhanyagolhatóak egyéb, sokszor szubjektív tévedések, koncepciók és az azokhoz való merev ragaszkodás sem.

Keszthelyen a XIX. század második felében, annak is inkább legvégén és a XX. század elején találkozhatunk a következetes idegenforgalmi tevékenység csíráival. Szállodák, panziók, éttermek, kifőzdék épülnek, nyílnak meg Keszthelyen. 1862-ben megépítik a keszthelyi szigetfürdőt és kőszínházat. A Millennium lázában ég az ország és természetesen Keszthely is. A Balaton-partra már szabad kijárása van a városnak, hisz földterület cserével az egykori Festetics birtok már a városé. A mocsaras területet parkosítják, a feltöltött parton megépítik a kor két szállodáját, amelyik azután hosszú évtizedekre meghatározó helyei lesznek a városnak: a Hullámot és a Balatont. A belvárosban lévő mai Hungária-Gösser (akkor Korona Szálló) és a város legrégebbi vendégfogadója a mai Amazon (egykor Csokonai is megszállt falai között) konkurenciát kapott. Megírják a vaskos Keszthely város monográfiáját (Bontz József, 1896.). 1906-tól a Mérei nyomda rendszeresen ad ki keszthelyi képeslapokat.

A fejlődést az I. világháború szakítja félbe.

A háború végén megkötött trianoni békeszerződés az ország területének kétharmad részét a szomszédos országoknak juttatta. Szinte valamennyi nagynevű fürdő az országhatáron kívülre szakadt. A megmaradt fürdők színvonala még nem

volt hasonlítható az elvesztett fürdőkéhez. (Egy-két jó példa azért akadt; például Hévíz.) A hazai idegenforgalom tehát, lehetőségeit felmérve nagyobb erővel próbálta meghódítani a Balatont. Ekkorra már sok minden kész volt: hajókikötők, mólók, fürdőházak, vendéglátóegységek. Az 1882-ben alakult Balaton Egyletet követően létrejöttek a Balatont segítő egyesületek a század első évtizedeiben: Baltoni Szövetség (1904), Baltoni Társaság (1921), Baltoni Intéző Bizottság (1932). Majd létrejött a Baltoni Egyesületek Szövetsége, a Baltoni Szállodások és Penziósok Egyesülete, stb. de helyi civil szerveződések is alakultak (fürdőegyesületek, jacht klubok, stb.). Az emberek kezdtek egyre jobban „felfedezni” a Balatont. A társadalmi rétegek megtalálták „saját” fürdőiket: Siófok a polgároké, Balatonföldvár az arisztokráciáé, Keszthely a nyugdíjasoké lett, és így tovább. Persze minden besorolás kényszeredett, de a települések történetének tanulmányozása mégis igenli az ilyen csoportosítást.

Érdemes megfigyelni ezeket a korabeli statisztikai adatokat, amelyek nemcsak a vendégek, de az üdülőhelyek számát is korrekt módon feltünteti.^{18.)}

Év	Üdülőhelyek száma	Összes vendégek száma (fő)	Ebből külföldi
1900	15	24.185	938
1910	19	55.208	2.614
1921	19	39.801	1.129
1930	33	92.370	3.964
1937	28	239.284	33.682

Az I. világháború idegenforgalmat csökkentő hatását a fentiekben is kitűnően nyomon kísérhetjük. Megfigyelhetjük a külföldi vendégek létszámának komoly emelkedését. Az 1937-es évben már 282 szálloda, penzió, vendégfogadó, 46 üdülőház üzemelt a Balaton partján összesen 11.019 férőhellyel. A forgalom jelentős részét hat közismert üdülőhely bonyolította le:

Az összes vendégek száma (fő)

Üdülőhely	1900	1910	1921	1930	1937
B.földvár	1.302	1.353	1.093	2.133	5.446
Fonyód	335	1.060	264	564	9.795
Siófok	10.336	17.675	n.a.	31.324	94.839
B.almádi	1.350	1.703	1.650	4.354	27.211
B.füred	4.941	6.450	6.552	9.097	9.837
Keszthely	2.896	12.968	12.333	10.767	28.857

A táblázat ^{19.)} kitűnően mutatja a változásokat. Ebből az is kiderül, hogy 1910-től Siófok és Keszthely volt a leglátogatottabb üdülőhely. Keszthelyt különösen az osztrákok kedvelték, közvetlen autóbusz-összeköttetése volt Béccsel és Gráccal.

A II. világháborús készülődés, majd a háború ismét negatív hatással volt az idegenforgalomra. Csökkent a belföldi és csökkent a külföldi vendégforgalom (1942-ben 1937-hez viszonyítva 82 ezer fővel). ^{20.)}

1945 tavaszán a II. világháború pusztításait a Balaton környékén is romba dőlt villák, feltépett vasútvonalak, felrobbantott utak és hidak jelezték. A háborút követően az üdülés is politikai kérdés lett. Az új alkotmány leszögezte, hogy a Magyar Népköztársaság biztosítja a dolgozóknak a pihenéshez és üdüléshez való jogát. „A Magyar Dolgozók Pártja útmutatása és szervező munkája nyomán – írja az egyik korabeli útikönyv ^{21.)} - már eddig is csodákat műveltünk az üdülőhelyek és gyógyfürdők háborús sérüléseinek helyreállításával, valamint új üdülőhelyek és gyógyfürdők létesítésével.”

A szállodák, nagyobb panziók állami kézbe kerültek, a kisebbeket átalakították, vagy megszüntették. Keszthelyen is így szűnt meg számos férőhely (Lőke üdülő, Pannónia, stb.). Nem hiába volt az igyekezet a szakszervezeti, vagy vállalati ügynevezett „szervezett” üdülés a lassan beindult a főleg belföldi forgalom. 1948-ban már 31.610 férőhellyel számolhattak a Balatonnál. 1949-ben 97.763 belföldi és 1.473 külföldi vendég üdült itt szervezett formában. ^{22.)} Ez nagyságrendekkel kisebb az 1937-es számokhoz viszonyítva s a külföldi üdülők is jobbra pártpolitikai alapon kaptak beutalót. Az éber politika, a diktatúra nem kedvezett a valós idegenforgalomnak és turizmusnak. Különösen Keszthelyen

mutatkozott meg az a megyei politika, amely büntetni akarta az egykori főúri, papi, nyugdíjas (egyszóval reakciós) várost. Ezt támasztja alá az is, míg Siófokon és a part más településein egyre-másra nőttek ki a földből az új szállodasorok, Keszthelynek csupán lerobbant szállodái voltak, még annak ellenére is, hogy 1959-ben megépítették a Motelt. Csupán 1971. május 9-én nyitotta meg kapuját a 400 férőhelyes Helikon Szálló. Ez a két épület jelentette alapját a megújuló idegenforgalomnak. A fellendülés kezdeteit – Keszthelyen kissé megkésve -, az 1960-as évekre tehetjük. A diktatúra nyomásának csökkenése, a szocialista tábor országaiból a viszonylag könnyebb megközelíthetőség, a személyautók terjedése tette lehetővé az idegenforgalom fejlődését. 1962-ben 690 ezer balatoni üdülővendéget regisztráltak, de a tavat legalább 2,5 – 3 millióan keresték fel. Ez a szám 1971-ben alaposan megnőtt: a Balatont ekkor 11 millióan látogatták meg, az ott-tartózkodók száma pedig 1 millió volt.^{23.)}

Keszthelyen tehát a Szabadság Szálló (Amazon) és Hungária Szálló (Hungária-Gösser), valamint a Motel és Helikon Szállók biztosították a szállodai férőhelyet. (Rossz színvonalú Turistaszálló is működött, de kizárólagosan alacsonyabb belföldi igényeket volt képes kielégíteni.) Kevés és viszonylag kicsi vállalati üdülők épültek. Éppen ezért sokan foglalkoztak szobakiadással.

A vendégek szórakoztatása érdekében tenispályákat építettek, a városi művelődési ház rendszeres nyári (zenei, folklór, stb.) rendezvényeket szervezett. Hosszú hanyattatás után, 1963-ban, múzeumi funkciót kapott a volt Festetics kastély és Helikon Kastélymúzeum névvel az ország egyik leglátogatottabb múzeuma lett.

A rendszerváltozást követően, amint a Balaton más településein, Keszthelyen is megfigyelhető volt a kereskedelmi és üdülési szálláshelyek forgalmának komoly csökkenése. A Balaton mellett a vendégéjszakák száma 7,2 millióról 3,2 millióra apadt.^{24.)} Ez a drámai változás Keszthely vonatkozásában csak részben éreztette hatását. Felvetődhet a kérdés: miért?

Keszthely véleményünk szerint különleges helyet foglal el a balatoni idegenforgalomban. Ennek oka remek földrajzi fekvése, intellektuális adottságai, kulturális múltja és jelene.

A város meghatározó nagyságrendű bevételeit az idegenforgalomból kapja. Az elmúlt évi bevételi adatok az alábbiak szerint alakultak:

Év	Idegenforgalmi adó összesen (Ft.) ^{25.)}
1997.	43.728.465.-
1998.	49.626.317.-
1999.	46.499.279.-
2000.	68.653.847.- (kurtaxa emelés!)
2001.	66.874.137.-

Keszthelyen 15 utazási iroda, 66 vendéglátó egység, 28 szálloda és panzió, 5 kemping van. Nyáron 4 kollégium szobáiban folyik ifjúsági szálláshely-szolgáltatás. A statisztikai adatok hiányában meghatározhatatlan a valós fizetővendég-szolgálat nagyságrendje, bár 1997-ben 1000, ^{26.)} 2001-ben már 1150 érvényben lévő szobakiadói engedélyt regisztráltak a polgármesteri hivatalban. A vendéglátó és kereskedelmi egységek száma messze meghaladja a hasonló nagyságú településeket. Álljon itt példaként a kiskereskedelmi egységek rohamos fejlődésének bizonyítéka: amíg 1985-ben 96 kiskereskedelmi boltot regisztráltak, addig 1996-ban 653-at, ^{27.)} 2002-ben 1011-et ^{28.)}. A város infrastruktúrája jó, szállodái, panziói, éttermei, kávéházai megfelelő színvonalon nyújtják szolgáltatásaikat. Egyéb szolgáltatásai (banki, egészségügyi, stb.) jók. Kulturális szolgáltatásai kiemelkedők. A környezet, régió kulturális és turisztikai vonzereje nagy (ismertsége, kihasználtsága javítható!)

Keszthely esetében véleményünk szerint alapvetően meghatározó és kiemelkedő a kulturális turizmus. Ez a fenti fejezetekből is kiderül, de Dr. Lengyel Márton, amikor a balatoni települések arculatát elemzi, tételesen bizonyítja is. Negyven Balaton-parti település közül, Keszthelynél a következőt jegyzi fel: „kulturális, üdülési, szórakozási-és sportnagyközpont, 3. korosztály, egyetem” ^{29.)} A szerző egyedül Keszthelynél tette előre a kulturális arculati elemet, bizonyára nem véletlenül. Ráadásul a negyven település közül ezt az elemet, csupán Badacsonynál jegyzi fel, de ott a kultúrát bor, illetve kirándulás elem megelőzi.

Ha a fő turisztikai termékeket vizsgáljuk, abban az esetben Keszthely elsősorban az alábbi termékek esetében helyszín: korosztály túrák, kempingezés, kulturális turizmus, ifjúsági üdülés, vallási turizmus. ^{30.)} Persze ez nem jelenti azt, hogy a többi turisztikai termék hiányzik a város kínálati palettájáról, ám nagyságrendje kisebb az előzőekhez viszonyítva.

A város megközelítése jó. Úton, vasúton elérhető. A 12 kilométerre lévő sármelléki Balaton Airport charter járatokat fogad (Zürich, Lipcse, Frankfurt,

Hamburg, Berlin, Dortmund). A Balaton-parti településekkel menetrend-szerű hajójárata van.

Keszthely különös atmoszféráját, hangulatát éppen történelme s az ezzel szorosan összefüggő, alakuló településstruktúra adja. „Én Keszthelyben egy magyar Weimart óhajtok látni!” – írta Berzsenyi Dániel 1817 őszén a keszthelyi grófnak Festetics Györgynek, s úgy tűnik ez az óhaj az évtizedek alatt megpróbált gyökeret verni. Szellemisége, épített környezete erre enged következtetni. Más Balaton-parti településekkel való összehasonlítás esetében érdemes áttanulmányozni a Kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény mellékleteként megjelentetett Az állam kizárólagos tulajdonában tartandó műemlékek és műemlékegyüttesek jegyzéké-t, ahol kiemelkedő és előkelő helyet foglal el Keszthely. Ez is alátámasztja azt a tételt, hogy a település, vonzerő-leltára bő.

Legrégibbi épített emléke (Keszthelyhez közigazgatásilag tartozó településrész) a fenékpusztai római erőd romja.

A Fő téri Magyarok Nagyasszonya plébániatemplom a középkor kiemelkedő keszthelyi emléke. A Balaton-part legnagyobb gótikus temploma (1386). A város barokk emlékekben nem gazdag, de vannak viszonylag későbbre, a copf stílus időszakára datálható házai is. A klasszicista és a romantikus lakóházak mellett elvértve akad szecessziós, de zömmel eklektikus épületek jellemzőek a védett belvárosi magra.^{31.)}

A turizmus szempontjából meghatározó, hogy Keszthely múzeumokban gazdag település.

A Festetics Kastélyt (Helikon Kastélymúzeum) a középkori Pethő-féle kúria (vár) helyére kezdték el építeni, a XVIII. század negyvenes éveiben. Ma az ország egyik leglátogatottabb múzeuma. A mintegy 90 ezer kötetes főúri könyvtára világviszonylatban is kiemelkedő unikumokkal dicsekedhet. A főúri életformát bemutató múzeumi tárlat számos iparművészeti, képzőművészeti remeket tár a látogató elé.

A kastélyban konferenciákat, mesterkurzusokat, nemzetközi és országos konferenciákat is tartanak. A kastély parkja – maradványában is – lenyűgöző. Az angolpark is több rendezvénynek ad otthont.

1898-ban alakult meg a Balatoni Múzeumi Egyesület de pénzügyi okok miatt, csak 1928-ban sikerült befejezni a Balatoni Múzeum neobarokk palotájának építését. (Az építőanyagot a Festetics család biztosította.)

Ma a múzeum állandó kiállításai: A Balaton és az ember, Római kori kőtár, Középkori kőtár, Halápy János emlékszoba. Időszaki kiállításai országosan, de nemzetközileg is érdeklődésre tarthatnak számot. A Baltoni Múzeum számos alkalommal ad helyet komolyzenei rendezvényeknek, irodalmi esteknek.

A Georgikon Majormúzeum a Festeticsek majorjának barokk épületeiben (magtáraiban) létrehozott múzeum elsősorban állandó kiállításával várja a látogatókat: keszthelyi agrár felsőoktatás, szőlészet-borászat a Balaton-felvidéken, szekérszín, bognárműhely, XVII. századi góré, stb.

A Babamúzeum viselettörténetet és népi építészetet kíván bemutatni a város központjában egy öreg magtárépületben kialakított múzeumban. A történelmi Magyarország népviseletét bemutató, mintegy 500 baba kerámia és porcelánfejét textiltest fogja össze. Külön vitrinbe került a közel 120 figurából álló erdélyi baba-gyűjtemény. A harmadik emeleten a kiállítók a magyar népi építészet legszebb épületeinek makettjét mutatják be, köztük több mint három tucat székelykaput.

A múzeumhoz tartozik, a Csigaparlament (csigákból állították össze a magyar parlament épületét), a környék egyetlen, magyar történelmi személyiségeket felvonultató Panoptikuma.

A Mikus Galéria 1998-ban nyitotta meg kapuit Keszthely díszpolgárának, Mikus Gyula festőművésznek (1905-1996) egykori műtermében.

A Marcipán Múzeum a törvényben lefektetettek értelmében nem kimondottan múzeum, inkább bemutatóterem. Az egykori puchbergi (Ausztria) marcipánmúzeum és cukrászda keszthelyi „reinkarnációja”.

A városban két bormúzeum (Bacchus, Pannónia) van. (A harmadik – Hungaricum Borház- átmenetileg bezárt.) Esetükben is elmondható az, ami a Marcipánmúzeumnál: a törvényből adódóan inkább gasztronómiai bemutató, mint a meghatározott kritériumokkal rendelkező múzeum.

A múzeumok, kiállítóterek látogatóinak száma a következőképpen alakult az elmúlt években:

Megnevezés	Látogatók száma (fő) ^{32.)}				
	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.
Helikon Kastélym.*	192000	216000	240000	250000	203000
Baltoni Múzeum*	41732	41278	37947	47376	29950
Georgikon Majorm.*	8032	7995	8050	4603	4906

Babamúzeum	-	-	8010	10200	11500
Marcipán Múzeum	11300	15420	15650	15500	15250
Mikus Galéria	-	800	800	700	750
Bacchus Bormúzeum	6237	14411	18022	15608	15610
Hungaricum Borház	-	1995	3175	n.a.	-
Pannónia Borház	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

n.a.: nincs adat

*: fizető látogatók

Keszthelyen gyakran emlegetik, hogy a település fesztiválváros. A kulturális fesztiválok, rendezvények döntő többségben a Goldmark Károly Művelődési Központ szervezésében valósulnak meg. A mai Keszthely – a fesztiválok gyakoriságát figyelembe véve - gyakorlatilag bátran pályázhat a fesztiválváros címre. Fesztiváljai szorosan kapcsolódnak az idegenforgalomhoz, meghatározó többségüket a turizmus érdekében hozták létre.

A rendezvényturizmus a nemzetközi és hazai idegenforgalomban évről évre fokozottabb szerepet játszik, és Keszthely egyik kiemelkedő fontosságú idegenforgalmi terméke.

A Balaton Fesztivált 1993-tól rendezik meg minden év májusában, szezonmeghosszabbító céllal. Szervezője, rendezője az 1993-ban megalapított Balaton Fesztivál Alapítvány. Az alapítvány alapító okirata leszögezi: „A nagy történelmi, kulturális és idegenforgalmi hagyományokkal rendelkező patinás Keszthely a Balaton nyugati idegenforgalmi szervező központja. (...) A Balaton fesztivál célja, hogy a (...) kora nyári, ill. tavaszi időben a bel-és külföldi turisták részére színvonalas, vonzó és nívós rendezvényeket tartson.”

A Balaton Fesztivál szervezeti, intézményi hátterét a város kulturális és szervező központja, a Goldmark Károly Művelődési Központ biztosítja szakembereivel és teljes infrastruktúrájával. A rendezvényturizmus már a kezdetek óta nyitott. Létrehozói mindig is térségben, régióban gondolkodtak. Ezt mutatja az is, hogy a fesztivál műsorfüzete a Balaton-part összes településének májusi programjait tartalmazza, mintegy egységbe fogja a májusi kulturális kínálatot. A regionalitás a nemzetközi megjelenés szempontjából kiemelt fontosságú. A Balaton, mint idegenforgalmi attrakció nincs igazgatási határokhoz kötve. Egy egységes egész. Kálmánné Bodó Edit dolgozatában leírja, hogy a Balaton Fesztivál elsősorban a

térség komplex turisztikai termékét kívánja értékesíteni, így mintegy csomagolása az eredeti terméknek.^{33.)} Az eredmény valóban kiemelkedő. A kezdeti aktuális helyi reklámokat felváltotta a négynyelvű, színes műsor-előzetes, valamint a vaskosabb részletes műsorfüzet. A Tourinform segítségével könnyű volt a nemzetközi turisztikai vásárokon, piacokon való megjelenés. A fesztivált a Magyar Turizmus Rt. beemelte a nemzeti propagandába.

A fesztivál alapítása óta a legnagyobb hangsúlyt a minőségre teszi. Fő vonala a komolyzene.

Az elmúlt három évben a látogatók létszáma az alábbiak szerint alakult (részben becslés mert az utcai rendezvények létszáma csak így állapítható meg):^{34.)}

1997.: 19500 fő

1998.: 20000 fő

1999.: 19000 fő

2000.: 20500 fő

2001.: 20.000 fő

Az Újkori Középiskolás Helikoni Ünnepek Alapítvány (1992) rendezi meg két évente az egész Dunántúlra kiterjedő, 18 művészeti kategóriában meghirdetett középiskolás vetélkedőt, a Helikoni Ünnepeket. Ideje: páros év április-május fordulója. A szakmai, szervezői, rendezői háttér itt is a Goldmark Károly Művelődési Központé. A rendezvény elsősorban a fiatalok utazását jelenti e kulturális seregszemlére, de nem elhanyagolható turisztikai vetülete sem. Több mint 3.000 diák három napig tartózkodik a városban, közben megismerkedik történetével, műemlékeivel, látnivalóival, hangversenyeken, kiállításokon, rendezvényeken vesz részt, olykor maga is szerepel. Szerves részévé válnak a város életének. A szervezők bíznak abban (bizodalmukat a visszajelzések igazolják!), hogy az idelátogató fiatal később turistaként visszatér. Mindezek mellett a belföldi turizmus kiemelkedő eseménye Keszthelyen a Helikoni Ünnep. A rendezvény résztvevőinek létszáma az alábbiak szerint alakult:

1996.: 2.990 fő

1998.: 3.200 fő

2000.: 3.750 fő

A Zalai Borcégér Fesztivál 1992-ben indították el hivatalosan a Zalai Borcégér rendezvénysorozatot, hogy megismertessék a közönséggel Zala borait, további célként tűzték ki a zalai borvidéknek, mint történelmi borvidéknek hivatalos elismertetését. A szervezés jogát és kötelességét 1996-ban a Goldmark Károly Művelődési Központ kapta meg. A látogatók létszáma az alábbiakban alakult (becsült adat):

1997.: 9800 fő

1998.: 10000 fő

1999.: 12000 fő

2000.: 11000 fő

2001.: 12000 fő

Nyugat-Balaton Nemzetközi Fűvóstalálkozó

A Goldmark Károly Művelődési Központ új, hagyományt teremteni kívánó kezdeményezése - figyelemmel a hagyományokkal bíró Balatonkeresztúri Fűvósfesztiválra - Veszprém, Zala és Somogy megyei települések összefogásával júliusban (27-31) 12 külföldi, 16 magyar fűvóssenekar és 6 magyar néptánc-együttes fesztiválját szervezte meg 2000 júliusában. 2002-ben összefogva a Balatonkeresztúri Fűvósfesztivállal és a környék önkormányzataival ismét vendégül látja a fűvósokat.

Meghatározó feladatokat látnak el a nem fesztivál jellegű rendezvények is. Ezek rendszeresen visszatérő elemei az éves kínálatnak.

A Keszthelyi Nyár rendezvénysorozat megszervezésével évtizedek óta szolgálják Keszthely közművelődési intézményei a hazai és külföldi turizmust. A rendszeres nyári rendezvényeknek évtizedek óta kialakított s csak részben változó struktúrája van. Ez az idelátogató turisták igényei alapján fogalmazódott meg és annak figyelembevételével változik. A júniustól augusztusig tartó három hónap fő rendezvényformáit a következőkben összegezhetjük: kiállítások, komolyzenei koncertek, utcaszínházak, Goldmark udvari esték (folklór, színdarab, zene, mesejáték, báb - építkezés miatt 2000-ig működött-), erkélyzene, sétateri zene, könnyűzenei műsorok. Ezen műsorok szervezésében, rendezésében a Goldmark Károly Művelődési Központ, a Helikon Kastélymúzeum, a Balatoni Múzeum, a Pelcz Galéria vesznek részt.

Itt kell megemlíteni a Keszthelyi Nyári Játékot, a Festetics kastély parkjában nyaranta 10 alkalommal megrendezésre kerülő Shakespeare bemutatót. Első alkalommal 2000-ben láthatta a közönség. 2001-től a nyári játék „anyaintézménye” a Goldmark Károly Művelődési Központ és Szabadtéri Színház.

A Balatoni Ősz rendezvényeit a Goldmark Károly Művelődési Központ szervezi szezonmeghosszabbító céllal szeptember-október hónapokban. Műsorai között komolyzenei, folklórrendezvényeket, kiállításokat találunk. Az igényesebb „őszi” vendégkört várják. 2002-ben harmadik alkalommal rendezik meg e rendezvénysorozat és a balatoni évad zárásaként a Zalai Borcégérhez hasonló felvonulást, azzal a különbséggel, hogy a szüret, az őszi hangulat dominál a rendezvényben. Műsorfüzete három nyelven jelenik meg.

Simándy József sok szállal kötődött Balatonyörökhöz és Keszthelyhez. A Keszthely-Balatonyörökön létrejött Simándy Társaság a Goldmark Károly Művelődési Központtal és a Balatoni Múzeummal közösen minden év augusztusában Simándy emlékkoncertet tartanak, ahol hazai és nemzetközi kiválóságok lépnek fel (Melis György, Pribojszky Mátyás, Michael Mahner, Molnár András, Moldován Stefánia és mások). A Balatoni Múzeum 250 férőhelyes nagytermében megtartott koncert jótékonyági célokat szolgál. A rendezvény „többszörösen telt házas” ami azt jelenti, hogy állóhelyeket és folyosói helyeket is kell biztosítani. A közönség szó nélkül, nagy figyelmet és műélvezetet tanúsítva várja ki a sokszor több, mint két órás műsort. A látogatói létszám az alábbiak szerint alakult:

Év:	1997	1998	1999	2000	2001
Fő:	310	305	320	310	300

A Festetics Kastélyban (Helikon Kastélymúzeum) közel két évtizede folynak mesterkurzusok. Legnevezetesebb kurzusvezetők voltak: Cziffra György, Szabadi Vilmos, Sívó József, Nelly Söregi, Würtzler Arisztid és mások. A mesterkurzusok zártak, ám a mesterek és tanítványaik rendszeresen tartanak koncerteket a kastélyban. Ezek látogatottsága különböző. A mesterkurzus tanítványainak hangverseny-közönsége kicsi, a mestereké nagy. A 175 fős tükörterem kihasználtsága átlagban nem éri el az 50 %-ot annak ellenére sem, hogy a mesterek hangversenyének látogatottsága teltházás.

Külön fejezetet érdemel Keszthely konferenciaturizmusa. Ezidáig konferenciaközpont hiányában a Hotel Helikon konferenciatermében (250 fő), az egyetem dísztermében (300 fő), a Balatoni Múzeum nagytermében (250 fő), a Helikon Kastélymúzeum termeiben (átlag 200 fő), a városháza dísztermében (120 fő) tartották(ják) a konferenciákat. Számos konferencia visszatérő rendezvény. A teljességre való törekvés igénye nélkül pár keszthelyi konferenciát sorolunk fel az elmúlt évekből: Téli Vadászati Egyetem, Találkozások (idegenforgalmi konferencia és vásár), Európai tavak, Neumann János Számítógépes Társaság konferenciája, Magyar Farm Menedzsment Fejlesztési Alapítvány konferenciája, Magyar Tüdőgyógyászok Országos Konferenciája, Gerontológiai Társaság konferenciája, Berzsenyi Helikon – konferencia, Georgikon Napok, Növényvédők konferenciája, Agrártudománnyal kapcsolatos számos konferencia, Siemens konferenciák, Magyar Transzplantációs Konferencia, Különböző idegenforgalmi konferenciák. Ezek csak részben kapcsolódnak a kulturális turizmus témaköréhez, de igénybe veszik a művelődési ágazat szolgáltatásait, részt vesznek rendezvényeken. Esetenként műsorokat vásárolnak a konferencia hallgatói részére. Más lesz a helyzet, amikor megnyitja 2002 nyarán kapuit az új (felújított) színház és konferenciaközpont. A Goldmark Károly Művelődési Központ és Szabadtéri Színház keretében működő épület nevéhez méltóan nemcsak a konferenciák, de a színházi élet, a közművelődési tevékenység színtere is lesz. Ennek koordinálása körültekintő munkát igényel.

A kulturális turizmus esetében az élő népművészet, a folklór mellett a régió gasztronómiai és borkultúrájáról sem szabad megfeledkeznünk. A balatoni hal, a Balaton felvidék borkülönlegességei az idegenforgalmi palettán külön helyet foglalnak el. Véleményünk szerint azonban a gasztronómia és annak minősége, az oly sokszor emlegetett, s valójában közhellyé csökevényesedett „minőségi turizmusnak”, mint a kulturális turizmus egyik jelzőjének, fontos velejárója.

A fentiek összegzésére nehezen vállalkozhatnánk, de pár lényeges kérdésre úgy gondolom választ kaphattunk.

Lengyel Márton felmérése alapján a kulturális turizmust, mint terméket a következő országok veszik igénybe: „Ausztria, a többi szomszédos ország, Németország, Franciaország, Hollandia, Anglia, Észak-Amerika, Japán, Magyarország”.^{35.)} Keszthely esetében a kulturális turizmus fő fogyasztói az

osztrákok, németek, magyarok. Kisebb mértékben ide sorolhatók még az Észak-Amerikaiak. A turizmus és kultúra kölcsönhatásában szemléletváltás szükséges – szögezi le Dr. Lengyel Márton.^{36.)} Ne az a kérdés merüljön fel, hogy turizmus, vagy kultúra, hanem turizmus és kultúra.

Keszthelynek szinte minden lehetősége adott, hogy a kulturális turizmus területén a régió, de Magyarország kiemelt körzete (régiója) lehessen. A rendezvényturizmus a város egyik ereje. Számtalan rendezvénye az igények szinte valamennyi válfaját ki tudják elégíteni (komolyzene, könnyűzene, folklór, jazz, hard-rock, kiállítás, színházi esemény, gasztronómia, fúvóskoncert, stb.).

A kulturális szolgáltatások eladhatóságának területén érzünk még tennivalót. A turisztikai termék azonban különleges áru, inkább szolgáltatásokból áll, mint materiális dolgokból.^{37.)} Meg kell találni a kereslet és kínálat összhangját. S tudnunk kell, hogy a turizmus marketingjében nem elegendő a vonzerő, marketing lehetőségeit akkor tudjuk kiaknázni, ha terméket, szolgáltatást képezünk belőle.^{38.)} Ezeket a szolgáltatásokat azután megfelelő árszínvonalon értékesíteni kell. Itt látunk még némi szégyenlősséget, gátlásosságot. A megfelelő marketing megfelelő pénzeszközöket feltételez. S a fent említett jelentkező gondoknak éppen ez a pénz-szűke az oka. A helyi idegenforgalomban érdekelt vállalkozók is csak részben érzékelik, hogy mennyire szoros a kultúra és turizmus kapcsolata, az önkormányzatok költségvetése szegényes, a pályázatok rendszere elsősorban a nagy, tehetséges pályázóknak kedvez. Ezen általánosítások mellett Keszthely nagyrendezvényeire ez idáig mégis megtalálta a forrást, ami rendezvényeinek országos elismertségét is jelzi. Ami szemléleti probléma, hogy a kultúrát ma még legtöbb esetben a turizmus kiszolgálójának gondolják, ahelyett, hogy megfelelő ellenértéket feltételező szolgáltatásként vegyék figyelembe. Tudni kell, hogy az állami közművelődési normatíva kizárólagosan a kulturális alapellátásra fordítható, nem turisztikai célfeladatok finanszírozására. A jelenlegi téves felfogásból adódó anomáliákat kell a településeken, régiókban az önkormányzatoknak, illetve az idegenforgalomban érdekelt vállalkozásoknak feloldani.

A közművelődési szférában tevékenykedők felismerték az idegenforgalomból adódó feladataikat, erre a dolgozatban számos jó példa akad (rendezvények sokasága). A Balaton régió idegenforgalomban érdekelt Danubius Szállodalánc a megfelelő színvonalat képviseli. Több igényes panzió található. A Marcipán Múzeum, a bormúzeumok új, elegáns és látogatott színfolttal gazdagították a várost.

Az utazási irodák saját profiljuknak megfelelően, saját érdekeik mentén kínálják szolgáltatásaikat.

A fentiekben ellentétet fedezhetünk fel, ezek valós, létező ellentétpárok. Az elmúlt időszak remélhetőleg, rádöbbsenti a kulturális turizmusban érdekelteket, hogy egymás nélkül soha nem lehet hathatós eredményeket elérni. Erre mutatott rá Dr. Meggyes István az 1998 évi Kultúra és Turizmus konferencia zárszavában: „A kultúrának szüksége van a turizmusra, hiszen minden kulturális helyszínnek, legyen az világörökség, nemzeti park, vagy egy alkalmi rendezvény, látogatókra van szüksége. A kultúrát támogatni kell, de nem szeretem azt a szót, hogy támogatás, mert a kultúra nem támogatásra szorul, hanem kultúrába investálni érdemes (...) A közös érdeket megtalálva mindenki profitálni fog ebből az együttműködésből”.³⁹⁾

Keszthelynek kitörési pontja a kultúra és a turizmus. Erre kell erejét hatékonyabban összpontosítania: az önkormányzatnak, közművelődési intézményeinek, a szolgáltató szférának, a vállalkozásoknak. Véleményünk szerint meghatározó módon emelkedhet a város idegenforgalma a színház-és konferenciaközpont átadása („bejáratása”) után, ami nem feltétlenül mennyiségi, hanem elsősorban minőségi fejlődést jelenthet. S ez a lényeg! Keszthely jövőbeni turizmusában a minőségnek kell a meghatározónak lenni és nem a mennyiségnek. A dolgozat rámutat még egy fontos dologra: a (köz)művelődés, a kultúra meghatározó letéteményesei a jól működő művelődési intézmények, melyek tevékenysége nélkül nemcsak a közművelődés, de a kulturális turizmus sem valósítható meg az elvárt színvonalon.

Jegyzetek

- 1.) Mundruczó Györgyné – Graham Stine: Turizmus. Elmélet és gyakorlat. Bp. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1996. (Továbbiakban: Mundruczó-Graham, 1996.) p.9.
- 2.) Dr. Horváth Attila: Turizmus a kultúrában – kultúra a turizmusban. Bp. Magyar Művelődési Intézet, 1999. (Továbbiakban: Dr. Horváth, 1999.) p. 9.
- 3.) Mundruczó-Graham, 1996. p.11.
- 4.) Veszprém megyei közutak története. Szerk.: Ikits Tamás h.n. é.n. (Veszprém, 1990.) p.13.
- 5.) Zákonyi Ferenc: Balatonfüred. Adalékok Balatonfüred történetéhez a kezdetektől 1945-ig. Veszprém, 1988. (Lásd még: Balatonfüred és Balatonarácstörténete. Szerk.:

Lichtneckert András. Veszprém, 1999.)

- 6.) Részletesen lásd: Cséby Géza: A Balaton képe a Tudományos Gyűjtemény évfolyamaiban. Tanulmány. In: Új Balaton 2001. december – 2002/1. sz.
- 7.) Dr. Horváth, 1999. p.9.
- 8.) Hervé Barré korreferátuma a Kultúra és Turizmus 1998. Nemzetközi Konferencia és Nemzetközi Vásár. Bp., 1998. november 9-13. Összefoglaló. pp.11-13
- 9.) Dr. Horváth, 1999. pp. 23-24
- 10.) Dr. Horváth, 1999. p.48.
- 11.) Dr. Sági Károly: Keszthely és környéke. Veszprém, VMT. Idegenforgalmi Hivatala, 1978. p.3.
- 12.) Keszthely, 100 színes és 7 fekete-fehér képpel. Írta: Dr. Müller Róbert. Fotó: Cservenka György. Keszthely, Castellum, 1995. (Továbbiakban: Dr. Müller, 1995.) p.6.
- 13.) Koppány Tibor – Péczely Piroska – Sági Károly: Keszthely. Magyar Műemlékek. Bp., Képzőművészeti Alap, 1962. (Továbbiakban: Koppány-Péczely-Sági, 1962.)
- 14.) Dr. Müller, 1995. p.8.
- 15.) Részletesen lásd: Koppány-Péczely-Sági, 1962.
- 16.) Cséby Géza: A keszthelyi Helikoni Ünnepek rövid története. In: Festetics György emlékkötet. (Georgikon kiskönyvtár 5.) Keszthely, 1997. pp. 41-66.
- 17.) Adatok: Keszthely város Önkormányzatának Közművelődési Rendelet-tervezetéből, 1999.
- 18.) Balaton monográfia. Szerk.: Dr. Tóth Kálmán Bp. Panoráma, 1974. (Továbbiakban: Balaton. 1974) p.430.
- 19.) Balaton, 1974. p.431
- 20.) Balaton, 1974. p.431
- 21.) Hol pihenjünk. Magyarország üdülő, pihenő és kirándulóhelyei. Bp., é.n. p.3
- 22.) Balaton, 1974. p.432.
- 23.) Balaton, 1974. p.433.
- 24.) Dr. Lengyel Márton: A Balatoni turizmus fejlesztési koncepciója. Bp., KIT. Képzőművészeti Kiadó, 1995. (továbbiakban: Dr. Lengyel, 1995.) p. 24
- 25.) Keszthely város Polgármesteri Hivatala Közgazdasági Osztályának adatai
- 26.) Kálmánné Bodó Edit: Rendezvényturizmus, kongresszusi turizmus, mint Keszthely város idegenforgalmának fejlesztési lehetősége. In: Keszthely és jövője. Keszthely, 1997-98. (Továbbiakban: Kálmánné B. E., 1997.) p.67.
- 27.) Gyergyák Ferenc: Keszthely 2000. In: Keszthely és jövője. Keszthely, 1997-98. p.23.
- 28.) Keszthely város Polgármesteri Hivatala Városüzemeltetési Osztályának adata
- 29.) Dr. Lengyel, 1995. pp. 99-100

- 30.) Dr. Lengyel, 1995. p. 88
- 31.) További adatokat lásd: Sági Károly – Zákonyi Ferenc: Balaton. 3. átdolgozott kiadás. Bp., Panoráma, 1989. pp. 342-362 és Kioppány-Péczely-Sági, 1962.
- 32.) A múzeumok adatai alapján.
- 33.) Kálmánné B. E., 1997. p. 71
- 34.) A Balaton Fesztivál, a Helikoni Ünnepek, a Zalai Borcégér és a Simándy emlékkoncert adatait a szervezők bocsátották rendelkezésre.
- 35.) Dr. Lengyel, 1995. p. 90
- 36.) Dr. Lengyel Márton összefoglalója. Kultúra és Turizmus 1998. Nemzetközi Konferencia és Nemzetközi Vásár. Bp., 1998. november 9-13. Összefoglaló. pp. 21-22
- 37.) Dr. Horváth, 1999. p. 73
- 38.) Dr. Horváth, 1999. p. 74
- 39.) Dr. Meggyes István konferenciázárója. Kultúra és Turizmus 1998. Nemzetközi Konferencia és Nemzetközi Vásár. Bp., 1998. november 9-13. Összefoglaló. p. 40

(Megjelent: Közművelődés és felnőttképzés. Írások Maróti Andor 75. születésnapjára. Budapest, 2002. 323-331)